

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна)

Донбаський державний педагогічний університет (Україна)

Маріупольський державний університет (Україна)

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Україна)

Зеленогурський університет (Польща)

Дилема війни/миру в постгуманному світі

Збірник наукових праць

(за матеріалами міжрегіонального науково-практичного семінару
із міжнародною участю, 28-29 квітня 2017 року, м. Житомир)

Житомир - 2017

Редакційна колегія

Поліщук О. П. — голова редколегії, доктор філософських наук, професор (м. Житомир), **Троха Богдан**, доктор габілітований, професор ZU (м. Зелена Гура), **Журба М. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Рубіжне), **Козловець М. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Житомир), **Сабадаш Ю. С.**, доктор культурології, професор (м. Маріуполь), **Сейко Н. А.**, доктор педагогічних наук, професор (м. Житомир), **Слющинський Б. В.**, доктор соціологічних наук, професор, член-кореспондент Української академії політичних наук, академік Академії наук Вищої школи України (м. Маріуполь), **Федь В. А.**, доктор філософських наук, професор (м. Слов'янськ)

Рецензенти:

Герасимчук А. А., доктор філософських наук, професор

Ковтун Ю. В., кандидат філософських наук, доцент

Мельничук В. В., кандидат філософських наук, доцент

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 15 від 23 червня 2017 року)

Д 27 **Дилема війни/миру в постгуманному світі** : зб. наук. пр. (за матеріалами міжрегіонального науково-практичного семінару із міжнародною участю, 28-29 квітня 2017 року, м. Житомир) / За ред. О. П. Поліщук, Б. Троха, М. А. Журби та ін.— Житомир, 2017. — 72 с.

У збірнику вміщено наукові праці за матеріалами доповідей і тез викладачів, докторантів, аспірантів на міжрегіональному науково-практичному семінарі із міжнародною участю «Дилема війни/миру в постгуманному світі» (28-29 квітня 2017 року, м. Житомир), присвячених актуальним проблемам філософських, культурологічних, соціологічних, психологічних наук, які пов'язані із розвитком соціуму в умовах постгуманізму, трансгуманізму й викликів сьогодення.

Збірник буде корисним студентам, аспірантам, докторантам, викладачам вищих навчальних закладів та всім, хто цікавиться проблемами постгуманізму, трансгуманізму, біоетики.

Володимир Григор'єв
(м. Житомир)

СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ПОСТГУМАННОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОСТІ

Перехід сучасної цивілізації у постіндустріальну інформаційну епоху з необхідністю зумовлює глобалізацію соціальних ризиків, що втілюється в загрозі знищення усієї планети в результаті військових конфліктів, небезпеці глобальних екологічних катастроф, розповсюдженні пандемій невиліковних хвороб, непрогнозованому зростанні міграційних процесів, поширенні різних типів соціальних конфліктів на фоні руйнування національної, етнічної, релігійної, культурної ідентичностей в сучасному світі.

У західній науковій парадигмі соціальні ризики стали предметом дослідження У. Бека, Д. Белла, Е. Гідденса, М. Дугласа, С. Лаша, Н. Лумана, Т. Мальгуса, Ф. Найта, Дж. Рітцера, Ю. Хабермаса та ін.

Певний внесок в аналіз суспільства ризику здійснили і праці російських дослідників А. Альгіна, В. Гришаєва, В. Зубкова, С. Кравченка, С. Красікова, А. Мозгової, О. Яницької. В українській науковій парадигмі соціальні ризики стали предметом дослідження В. Андрущенко, В. Воронкової, Є. Головахи, М. Козловця, М. Михальченка, П. Сауха. Утім проблема дослідження ролі суб'єкта у продукуванні й нівеляції соціальних ризиків до цього часу не стала предметом системного соціально-філософського аналізу.

Зауважимо, що глобалізаційні процеси у сучасному світі ще більше поглибили нелінійність і непрогнозованість розвитку соціальних систем. Постіндустріальне суспільство все більше втрачає відчуття детермінованості власного буття. Минуле у такій парадигмі усе в меншому обсязі визначає майбутнє. Натомість у процесі визначення вектору суспільного розвитку важливу роль починають відігравати індивідуальні і суспільні очікування, які належать до сфери майбутнього. З-поміж них особливо турбують очікування глобального військового конфлікту на фоні зростання незадоволення від одноманітності існування значної кількості людей, з одного боку, та незадоволення від низького рівня доходів й несприятливих умов життя, з іншого. Неоднозначність і суперечливість розвитку сучасного суспільства зумовлює різні прояви його соціальної деструктивності. Якнайповніше ці прояви виявляються в умовах соціального благополуччя більшості країн, які належать до західного типу цивілізаційного розвитку.

Ці тенденції свого часу дозволили У. Беку виділити бінарний характер розвитку розвинутих країн Заходу у ХХ столітті. З одного боку, населення цих країн позбавилось загрози голоду і необхідності щоденної боротьби про забезпечення «хлібу насущного». Внаслідок цього, необхідність модернізації в цих країнах позбавляється свого легітимного обґрунтування – подолання очевидного браку продуктів харчування, заради чого люди були готові миритися з деякими непередбаченими побічними явищами реформування.

З другого боку, в сучасному світі завдяки зростанню продуктивних сил відбувається поглиблення прірви між розвитком країн «золотого мільярду» і країнами «третього світу». Глобалізація не просто відкриває перед людством нові перспективи об'єднання, інтеграції і співпраці, а призводить до загострення екологічних і демографічних проблем, до зростання загрози міждержавних, міжетнічних і міжрелігійних конфліктів на фоні поширення зброї масового знищення.

У зв'язку з цим і постає проблема ризиків у розвитку постіндустріального глобалізованого суспільства. Відчуття ризику та ніби очікування конфлікту, в тому числі військового, у такій системі координат стає невід'ємною сферою існування людини, яка все більше усвідомлює, що перехід від однієї до іншої форми соціальної організації супроводжується фрагментизацією і хаотизацією соціального життя. Деструктивність соціальних ризиків якнайповніше проявляється, якщо не відбувається зміна вектору суспільного розвитку через вольове зусилля гуманно орієнтованої частини конкретної спільноти.

У залежності від системи відліку виділяють різні форми соціальних ризиків: індивідуальні й колективні ризики, мотивовані й немотивовані ризики. Виходячи зі сферного підходу до розуміння соціуму, виокремлюють економічні, політичні, екологічні, релігійні, правові, моральні й мистецькі ризики. Важливу роль в соціальному розвитку відіграють економічні ризики. Проте набуває обрисів й не менш значущий ризик – етнокультурний конфлікт.

У політичній сфері сучасності розмивання національної ідентичності призводить до того, що держава виявляється не здатною позбавити ризиків громадян навіть на своїй території. Через глобалізаційні процеси формується спільність ризиків та солідарність страху між жителями всієї планети. Межі політичних систем розмиваються і будь-яке політичне рішення однієї держави може містити серйозні ризики для існування інших держав, а також соціокультурної ідентичності спільнот на її території.

У зв'язку з цим особливого значення набуває актуалізація механізмів подолання соціальних ризиків політичними засобами. Інституційний захист

від соціальних ризиків, насамперед екстремізму й тероризму стає полем відповідальності керівників держави, представників владних структур та громадянського суспільства в цілому. Саме вони відповідальні за впровадження ефективних стратегій безпеки, де особистісні рішення щодо ризиків, стають детермінованими суспільними потребами.

Можливість нівеляції соціальних, зокрема екологічних, ризиків пов'язана з формування цивілізаційної суспільної свідомості, соціальної солідарності і відповідальності. У представників громадських організацій, державних інституцій, серед політиків і бізнесменів має продукуватись переконання, що збереження біосфери земної кулі є необхідною умовою виживання всього людства. Незважаючи на безпосередню загрозу природних катаклізмів (землетруси, цунамі, виверження вулканів), найбільші виклики екосистемі спричиняє людина як суб'єкт перетворень у сфері природи.

Відтак, означені тенденції в розвитку соціальних ризиків з необхідністю завбачують використання суб'єктного підходу, який у контексті постмодерністської філософії діалогу дозволяє розглядати соціальні і природні системи не як об'єкти впливу, а як суб'єкти взаємодії у відношенні людина-природа або людина-соціум.

Крім того, нівеляція соціальних ризиків у суспільстві епохи постмодерну завбачує цінність впровадження діалогічного способу взаємодії не лише з іншими суб'єктами соціальних трансформацій, а й відповідного ставлення до об'єктів перетворень, ідеальних чи матеріальних.